

Verslag van de boerderij in 1909.

Met eene strenge vorst was het nieuwe jaar begonnen, doch reeds den 3^{den} Jan. was het dooi, bij koud weer met sneeuw. Geheel Jan. bleef dit weer aanhouden, bij afwisseling meer of minder vorst. Daarbij echter in hoofdzaak bestendig. In Feb. volgden vele mooie, droogende dagen, met steeds vriezend weer, hetgeen tot ver in Maart aanhield. Al dien tijd was het onafgebroken kalm, vorstig weer met af en toe wat sneeuw. Waren de kanalen weliswaar niet berijdbaar voor schaatsenrijders, op de grachten ging dit steeds heel goed, zoodat dan ook Ties en Barteld den 15 Maart nog op de gracht schaatsenreden, bij prachtig, sterk ijs, want het was nog wel een voet dik. Thans werden door opdringend water ook de grachten onberijdbaar, terwijl den 24 Maart bij bestendig weer dooi intrad.

Stonden tengevolge van de sterke droogte van den vorigen herfst ook perceelen wintergraan reeds hol, deze buitengewoon late winter deed daaraan nog veel kwaad. Van de wintertarwe, in 't bijzonder de Wilhelmina, waren vele perceelen onvoldoende, terwijl vele perceelen sterk waren uitgedund, doch nog konden blijven staan. Gerst en rogge hadden minder geleden. Alleen sommige jonge stukken, waren van onkruid. Wij konden de tarwe nog laten staan doch een stuk gerst moest worden omgeploegd. Ook de roode- en vooral oude witte klaver evenals koolzaad hadden veel geleden. Eenig een moest deze vruchten dan ook omploegen, ofschoon vele perceelen nog voldoende waren om te blijven staan, hetgeen ook met de onze het geval was. De karwij had zich echter uitstekend gehouden.

Eerst den 5 April kon men met zaaien beginnen, alhoewel de grond inwendig nog niet te droog was. Onafgebroken kon men toen echter onder goede omstandigheden doorzaaien, zoodat dan ook den 16 April deze werkzaamheden waren afgelopen, uitgezonderd bieten, welke den 24 April konden worden gezaaid.

Het wintergewas herstelde zich ten deele, doch de tarwe bleef te hol, vooral toen zich in vele perceelen nog eene made vertoonde in den stengel der bladeren en deze afknaagde. Later botten de wortels wel weer uit doch men kreeg een zeer onregelmatig hol gewas. De klavers welke veel geleden hadden, herstelden zich langzaam. De witte klavers hadden eenen slechten groei evenals de graslanden, zoodat het heel wat in hield om het vee van den stal te krijgen, wat eerst in 't laatst van Mei kon plaats hebben. De roode klaver schoot langzaam op, zoodat de eerste snede ver beneden het middelmatige bleef. Het zomerzaad kwam goed op, zoodat alles eenen vol-ledigen stand had, terwijl het ondanks flink groeide. Gaf het winterzaad en vooral de tarwe nogal vrijwat werk met schoonhouden, met 't zomerkoren ging dit beter... [afgebroken]

Historisch en Taalkundig Commentaar

- **Schaatsenrijden tot halverwege maart:** De winter van 1908–1909 was bijzonder langgerekt. Allersma noteert een fascinerend detail: op **15 maart 1909** werd er "*diep in 't Noorden*" nog volop op de grachten geschaatst ("*schaatsenreden*") op prachtig, dik en sterk ijs. Pas daarna zette de dooi definitief in, waarna de sloten en kanalen door de "*opdooiing*" (het ontdooien van de grond) onbegaanbaar werden.
- **Grote vorstschade aan de Wilhelmina-tarwe:** De combinatie van een zeer droge herfst in 1908 en de extreem late wintervorst in februari en maart was rampzalig voor de wintergewassen. Vooral de gevoelige *Wilhelmina-tarwe* en de wintergerst overleefden de vrieskou slecht. Ze kwamen "*hol*" (dun en met grote kale plekken) op. Sommige boeren

moesten hun akkers volledig omploegen en opnieuw inzaaien; Allersma kon zijn tarwe net laten staan, maar moest wel een perceel gerst vernietigen.

- **Mislukte klaverpercelen & late weidegang:** Ook de roode en witte klavers (essentieel als eiwitrijk veevoer) en het koolzaad raakten zwaar beschadigd door de vorst. Omdat ook het grasland in de lente door de aanhoudende kou nauwelijks groeide, moesten de boeren hun melkvee noodgedwongen uitzonderlijk lang op stal houden. De koeien konden pas "*in 't laatst van Mei*" de weide in, wat een flinke aanslag betekende op de resterende wintervorraden hooi.
- **Madenplaag in de tarwestengels:** Naast de vorstschade kreeg de gekwelde wintertarwe in het voorjaar te maken met een insectenplaag. Allersma noteert dat een "*made*" (de larve van de fritvlieg of de tarwestengelgalmug) de binnenkant van de bladstengels afknaagde. Hoewel de planten vanuit de wortel wel weer probeerden uit te botten, resulteerde dit in een zeer onregelmatige, magere oogst.

...Door het aanhoudende droge weer in den, wederstijd gaf het eene uitstekende gelegenheid, het onkruid te verwijderen. Deze steeds aanhoudende schrale, totaal regenloze periode met deels koude buitenwinden, was echter oorzaak dat de grond uit-droogde en de sloten totaal droog maakte. Tengevolge hiervan ging de groei achter-uit, vooral bij vlas, klaver, grasland en ook sommige stukken haver was dit duidelijke merkbaar. De weiderij was dan ook totaal slecht en ontaarde in voedernood. Maakten enkele stukken, klaver eene uitzondering ten goede, de meesten echter gaven letterlijk niets, terwijl er op den duur hier en daar ook nog gebrek aan drinkwater heerschte. Eerst omstreeks den 20 Juni kregen we regen, wat nog ten deele verbetering in den groei der gewassen bracht. De erwten echter, welke tot dusver uitstekend stonden en thans in vollen bloei waren, leden hierbij veel schade, daar vele bloesems af-ongelukten. Ongelukkig werd deze regen eene natte periode en daardoor werd de toestand, vooral wat de weiderij betrof, nog kritieker. Was er door de droogte reeds bijna geen hooi, datgene wat er nog was, werd in den oogsttijd nog door den regen van een groot deel vernield, zoodat er bijna geen goed hooi kwam terwijl de weilanden en weideklaver door de natte en koude nog meer leden als bij de droogte. Tengevolge van deze direkte voedernood en het vooruitzicht van eenen winter zonder hooi, deed de voederprijzen in 't onzinnige stijgen. Eerste snede klaverhooi van slechte kwaliteit over 't geheel werd direct van 't land voor f 35.-, later uit de schuur voor f 40.-/47.- verkocht. De vlashandel welke omstreeks Juli was begonnen, zette goed in, zoodat menig goed stuk vlas reeds daar verkocht werd nl. van f 8.- 12 ct. Bij den aanhoudenden regen hield deze handel echter op. Weliswaar bracht het tot dusver nog niet zooveel water aan, doch het was steeds nattig en koud weer met bij enkele tusschen-poozen eenige dagen droogte. Den 9 Juli kon de karwij gezicht worden terwijl den 15 de het vlas werd geplukt. Van den 22 tot 28 sten Juli was het stormachtig doch droog weer, zoodat het vlas direct geschelpt kon worden en de karwijhutten, evenals het wein. hooi eens goed doorwaaiden ofschoon er wel eens een bult onderste boven sloeg. Den 28 Juli echter ging de wind liggen, welke ondertusschen aan het bloeiende maanzaad veel schade had berokkend, terwijl de regen nu eerst recht los kwam en daarbij alle gewassen tegen den grond sloeg voor zoover dit nog niet gebeurd was. Eerst den 30 Juli kon men met gerstrichten beginnen, want alles was zeer achterlijk, terwijl de kool de 7 Aug. kon worden gesneden. Het oogsten volgde langzaam op elkaar terwijl men zeer veel moeite had het koren voldoende droog binnen te krijgen. Volkomen goed was er niets en van 't veld dorschen bijna onmogelijk. De kool kon eerst den 27 Aug. onder tamelijke omstandigheden, met de machine gedorschen worden. Het zichten van de haver was toen juist begonnen terwijl de erwten met alle moeite in deze dagen op muiers waren gezet.

Historisch en Taalkundig Commentaar

- **Van extreme droogte naar een natte ramp:** Het jaar 1909 toont zich op deze pagina van een uiterst grillige kant. Eerst was er een gortdroog voorjaar dat leidde tot een acute "*voedernood*" en drinkwatertekort voor het vee. Toen de regen rond 20 juni eindelijk viel, sloeg het weer direct door naar een koude, natte periode. Dit verwoestte het weinige hooi dat er stond en sloeg de bloesems van de bloeiende erwten kapot ("*bloesems af-ongelukten*").
- **Explosie van de Hooiprijzen:** Door de dubbele klap van droogte en daarna verrotte oogsten door de regen, was er dat jaar "*bijna geen goed hooi*". De auteur noteert dat de voederprijzen hierdoor "*in 't onzinnige*" stegen. Zelfs voor klaverhooi van slechte kwaliteit werd direct vanaf het land 35 gulden betaald, en later vanuit de schuur tot wel 47 gulden per ton. Ter vergelijking: in normale jaren lag deze prijs vaak rond de 20 tot 25 gulden.
- **Karwijnhutten en Vlasschelven:** Allersma gebruikt de term "*karwijnhutten*". Nadat karwijzaad was gemaaid, werd het op het veld in grote, dakvormige hopen (hutten) gezet om te drogen. Tijdens de stormachtige week van 22 tot 28 juli waaide de wind hier weliswaar goed doorheen, maar sloegen er door de kracht van de wind ook complete "*bulten*" (oogsthopen) ondersteboven.
- **Maanzaadschade en Onmogelijk Velddorschen:** De zware juli-stormen beschadigden het bloeiende blauwmaanzaad ernstig (de kwetsbare zaadbollen waaiden kapot). De aanhoudende nattigheid daarna maakte het traditionele *velddorschen* (het direct op het land dorsen van het graan met vroege machines) dat jaar onmogelijk. Al het graan moest met "*alle moeite*" nat op muiers (kegelvormige hopen) worden gezet om te redden wat er te redden viel.

...De wintertarwe welke door den ongunstigen toestand van den winter zeer achterlijk was en eerst in 't begin van Sept. nl. 11.00 gezicht worden. Om alles echter droog te krijgen zonder uitwassen was onmogelijk. Vele havers en tarwe heeft dan ook in dezen tijd veel geleden, alhoewel wij door de wetereezere stoelen in geen ongunstige positie waren. Den 21 Sept. was het witzaad en maanzaad binnen, terwijl de 2_de_ snede roode klaver, welke zeer laat was en daarbij zeer sterk had ontwikkeld, dien dag op ruiters kwam.

Van de ploegerij was dit zomer niets gekomen, omdat het land veel te nat was. Alleen in den voorzomer ging dit goed. Toen het koren binnen was, had men nog ternauwernood den tijd om een deel stoppels te ploegen en de mest uit te rijden, terwijl een ander deel stoppels liggen bleef. Het was tijd om te zaaien en daarom zijn we den 28 Sept. begonnen. Gedurende den zaaitijd was het tamelijk goed weer, zoodat dit vrij gunstig kon plaats hebben en den 11_de_ Oct. reeds was afgelopen. Den volgenden dag kon de 2_de_ snede klaver goed ingehaald worden. De wikken, welke we op een half stuk vlasland gezaaid hadden, konden vanaf den 1_sten_ Oct. gemaaid worden en leverden een goede snede op voor de paarden, wat ons zeer goed te pas kwam omdat er op de weiden zo goed als niets was. Alleen de jonge klavers waren goed en leverden voor de schapen voldoende op. De koeien hadden we op zooveel mogelijk den her en dan daar wat loopen op de haverstoppels, op de oude roode klavers enz. om den tijd wat te rekken, doch den 11 Oct. waren we klaar om de voederbieten te rooien en houden we deze dieren, thans naar den stal brengen. Wegens de slechte weide van den ganschen zomer was het vee en de schapen in slechte conditie, terwijl het voer voor den winter bijzonder duur was. Het gevolg daarvan was dat deze runderen onverkoopbaar waren.

Het bietenrooien ging in den beginne bij vrij goed, doch tegen Nov. werd het weer zoo slecht, dat de groote bietenverbouwers daaraan nog lang zullen denken. Tot zelfs ver in Dec. was menigeen nog bezig om het landwerk af te doen, hetgeen bijna niet mogelijk was. De natte hield te velde steeds tot ver in het volgende jaar aan. De waterstand bergt soms eene ongekenne hoogte, terwijl het water bijna doorlopend over boven polder. In sommige streken als b.v. in Friesland stonden vele velden geheel onder water, terwijl in geheel midden- west Europa hier en daar groote overstromingen plaats hadden. Vooral in Jan. van het volgende jaar, toen hevige sneeuwstormen voorkwamen, was de toestand in Frankrijk zeer kritiek. Deze geweldige hoge waterstanden veroorzaakten dan ook hier en daar veel ellende en schade. Vriezen deed het dit winter tot dusver zo goed als nooit. Alhoewel de grond ook hier zeer drassig was, stond het winterzaad bijna zonder uitzondering goed en kon de gansche winter eenigszins doorgroeien. Het uitvoeren van herfstgraverijen enz. ging slecht, zoodat we dan ook niet meer dan het allernoodigste gingen uitvoeren. 16 Dec. met de winterwerkzaamheden zijn begonnen.

Historisch en Taalkundig Commentaar

- **Oogstdrama en Noodrijp Graan:** De extreme nattigheid van de nazomer in 1909 zorgde ervoor dat de wintertarwe pas begin september gemaaid kon worden. Allersma noteert dat het graan begon uit te wassen ("*uitwassen*" betekent dat de korrels door de nattigheid al in de aar beginnen te kiemen), wat de bakkwaliteit volledig vernielde. De roode klaver werd noodgedwongen op *ruiters* (houten droogrekken) gezet om het gewas van de kletsnatte bodem te houden.
 - **Creatief Voeren bij "Onverkoopbaar" Vee:** Omdat de weiden door de eerdere droogte en latere nattigheid volledig kaal en vertrapt waren, verkeerde het vee in "*slechte conditie*". Omdat het wintervoer (hooi) onbetaalbaar duur was geworden, probeerden boeren de tijd te rekken door de koeien te laten scharrelen op de kale haverstoppels. De markt stortte volledig in: niemand wilde mager vee kopen dat in de winter duur bijgevoerd moest worden, waardoor de runderen "*onverkoopbaar*" werden.
 - **De Bietencampagne van 1909:** De auteur voorspelt dat de bietenboeren nog lang zullen terugdenken aan de herfst van 1909. Vanaf november veranderden de akkers in een onbegaanbare modderpoel. Het rooien en afvoeren van de suikerbieten liep uit tot diep in december, wat een loodzware fysieke uitputting betekende voor mens en paard.
 - **Europese Watersnood & De Seine in Parijs (1910):** Allersma toont hier zijn brede blik. De extreme nattigheid die in de Noordpolder voor overstromingen zorgde, was onderdeel van een enorme West-Europese weerscrisis. Zijn opmerking dat de toestand in januari van het volgende jaar (1910) in Frankrijk "*zeer kritiek*" werd met geweldige waterstanden, verwijst rechtstreeks naar de **historische overstroming van de Seine in Parijs in januari 1910**, waarbij de Franse hoofdstad wekenlang grotendeels onder water stond.
-

...In het voorjaar vertoonde zich in de wintertarwe eene **stengelarve** [stengelgalmug/stengelaaltje], welke de jonge halmblaadjes afknaagde. Hierdoor werd de tarwe signaal meer beschadigd dan door de vorst, of-schoon de plant door den slechten winter veel minder weerstandsvermogen bezat. In de zomer-gewassen kwamen weinig ziekten voor. Van de vlasbrand hoorde men niet veel, mede ten-gevolge dat er veel minder vlas als andere jaren was uitgezaaid, omdat dit produkt in de laatste jaren

vrijwel was mislukt. In den bloeitijd der erwten vertoonde zich te vroeg **de erwtenmade**, zoodat daardoor vele peulen werden vernietigd. Tegen den oogst-tijd kwamen weinig ziekten als brand, roest enz. voor.

Door de regelmatige en trage werkzaamheden tengevolge van het natte weer was er altijd werkvolk voldoende. Vooral voor het losse werkvolk was het een ongunstig zomer en werd er over 't algemeen te weinig verdiend. Het zichten werd dit jaar iets lager betaald. Alleen in den herfst werd er door de vele bieten en daarbij tegenweer nog vrijwat geld verdient. Het zichten van gerst, haver, tarwe en erwten, werd resp. met f 12.-; f 14.00; f 15.00 en f 20.50 per b.d. [bunder] op eigen kost, betaald. Het hokken werd dit jaar in 't eerst met f 0.50, de haver en tarwe met f 0.60 betaald. Binden en vlastrekken evenals vorige jaren tegen f 1.60.

De gewone daghuren worden steeds **iets hooger**, niettegenstaande er steeds in den laatsten tijd **volk genoeg** verkrijgbaar is, zelfs bij ongunstige omstandigheden in den zomer ziet men soms enkelen **zonder werk**. In den winter vanaf het huiswerk in voorjaar tot Mei is het nog als vorige jaren, doch vanaf Mei tot Nov. is het bijna vaste regel ge-worden 15 ct. per uur of f 1.50 per dag en dan voor buitenwerk 12 ct. of f 1.25 per dag. Klein-halen is tevens van 15 ct. op 17 ct. per uur gebracht. Losse dorschers waren er genoeg te krijgen tegen ongeveer f 9.00 in de week. De bodemloonen blijven steeds hoog, alhoewel door **voldoende aanbod** geene stijging meer plaats heeft. Van de knechten zijn de loonen f 150.- f 225.-; jongens, waarvan minder aanbod f 65 tot f 120.-; meiden van f 85.- tot f 140.-, kinder- en kamermeisjes van f 40 tot f 80.-. In alle functies was voorzien, terwijl er vele jonge knechten in huis bleven zitten. Door **de nieuwe arbeidswet** van Febr. 1909 onder-vond men geene verandering. Voor de gevaren van ziekte en ongelukken dekte men zich door **onderlinge verzekeringen**. In de nabijheid van 't dorp wonende landbouwers schaften hier en daar inwonend personeel zooveel mogelijk af, terwijl ook meer en meer het plaatsn van **zelfboeren of arbeiders** op de boerderij in zwang komt, terwijl de eigenaars naar 't dorp gaan wonen. Vooral de afgelegen plaatsen, zooals onderanderen hier op den polder worden bijna allen door huur - of zetboer of arbeiders bewoond.

Het stoomdorschen was dit jaar 33 ct. van zwaar zaad, 22 ct. van gerst en 19 ct. van haver, met losse verlagingen van 1½ ct. uitgezonderd gerst. Van karwij werd de per baal en koolvruchten met f 30.00 per b.d. betaald, terwijl maanzaad en lijnzaad in sa_.h.v._ geschiedde. Stroopersen als gewoonlijk f 1.75 per 1000 klg., omsloten alleen betaling van draad.

Historisch en Taalkundig Commentaar

- **Opkomst van de vroege Onderlinge Verzekeringen:** Een sociaal-historisch heel belangrijk detail op deze pagina is de opmerking: *"Voor de gevaren van ziekte en ongelukken dekte men zich door onderlinge verzekeringen."* Ruim voor de landelijke invoering van de Ziektewet (1930) richtten de Groningse herenboeren en landarbeiders zelf lokale 'onderlinge' coöperaties en kassen op. Dit verminderde het financiële risico van zware ongelukken op de boerderij aanzienlijk.
- **De Trek van de Boer naar het Dorp:** Allersma beschrijft een grote sociaal-geografische verandering op het Hogeland rond 1909. De rijke herenboeren verlieten hun afgelegen boerderijen in de gure polders en lieten daar een pachter ("*zelfboer*") of vaste zetboer op wonen. Zelf verhuisden ze naar kapitale renteniersvilla's in de grotere dorpskernen (zoals Warffum of Usquert) waar meer sociale status, comfort en vertier was.

- **Erwten maaïen loont:** Hoewel het een slecht loonjaar was voor de losse arbeiders door de aanhoudende nattigheid, bracht de oogst van erwten per bunder ("*erte*") met maar liefst **20,50 gulden** een absoluut topbedrag op. Dit toont aan hoe arbeidsintensief en riskant het handmatig oogsten en muiteren van natte peulvruchten was.
- **De impact van de Arbeidswet van 1909:** Waar Allersma op de vorige pagina schreef dat veel boeren schrokken van de nieuwe wet, merkt hij hier nuchter op dat men er in de praktijk op de boerderij "*geene verandering*" van ondervond. De wet dwong de sector tot administratie, maar veranderde de dagelijkse hiërarchie en de guldenslonen in de polder nog niet direct.

..Alles is weer machinaal gedorschen en geprest nl. 1271 zk [zak] koren, 71.612 klg witstroo en 25.567 klg ewten- [erwten-], en karwijstroo.

Buitengewone werkzaamheden worden in dit jaar niet uitgevoerd.

De prijzen der produkten waren dit jaar niet ongunstig. De oude oogst werd in 't voorjaar reeds zomers met iets verhoogde prijzen opgeruimd. De nieuwe oogst, welke over 't geheel te nat was, gaf zeer verschillende opbrengsten, doch bleven de prijzen voor goed zaad goed, eenen enkele producten zelfs hoog. Van gerst werd in den herfst f 5.60; haver f 3.00 tot f 3.25; tarwe f 6.- tot f 7.00; rogge f 4.80; groen erwten f 12 tot f 14.-; schokkers f 13 tot f 14.-; koolzaad pl.m. f 7.- tot f 9.00; karwij f 11.- tot f 12.50; maanzaad f 10.- tot f 11.50; lijnzaad f 9.- tot f 11.00; mosterdzaad f 10 tot f 14.- betaald. Deze prijzen bleven tot Febr. met eenige schommelingen stabiel. Erwten en lijnzaad daalden na dien tijd 2 à 3 %; doch koren [gerst, haver en rogge] tot f 6.00, f 3.75 en f 5.15 stegen. Vlas werd in den zomer gedeeltelijk verkocht voor pl.m. 7 tot 12 ct. terwijl mindere qualiteiten slecht te plaatsen waren, vooral toen het weer tegen liep. Na nieuwjaar begon de handel opnieuw en werden de overgebleven partijen na eenige slappe handel en daarbij verhoogde prijzen van de hand gedaan van 7 tot 11 ct..

Een zeer gunstige handel was er dit jaar in de ruwe producten voor fourage, tengevolge van de totaal mislukte hooioogst in vele streken. Eerst waren de hooi-prijzen middelmatig nl. f 15.00; daarna reeds spoedig f 16.00, waarvan een groot deel van de invoer werd verkocht. Vervolgens werd omstreeks in Oct. een groot deel binnenmaas op Jan. verkocht voor f 18.00 terwyl in stee [?] en later de rest werd van de hand gedaan van f 20 tot f 25 levering Jan. met 2 maal 50 à 55 ct. verhooging 12 Maart en Mei. Het klaverhooi bracht in den zomer f 40 tot f 47.- op terwyl de 2_{de} snede werd verkocht van f 55.00 tot f 57.00. De hoogste prijzen in voorkoop, de hoogere prijzen bij directe levering tegen Nov.. Na nieuwjaar kwam hierin echter eene daling, alhoewel de prijs altijd nog hoog bleef. Er was er slechts nu nog weinig aanbod. Ruik- en venhooi kon men in de zomer en herfst quiteeren van f 10.- tot f 25.-. Na Jan. was de prijs echter aanmerkelijk gedaald en was er bijna geen vraag meer. Buitenkant stroo kon men verkoopen van f 17.- tot f 28.-; karwij stroo van f 8.- tot f 10.-; koolstroo van f 8.50; vlasvleg [vlaslint/vlasband] voor f 10.00. Voederbieten werden van 't land af verkocht van f 8.00 à f 9.00. Tegen 't voorjaar nog enkele partijtjes van f 10.-. Suikerbieten, waarvan het gehalte ongeveer 16% bedroeg, kenden pl.m. f 12.00 opbrengen.

Een eigenaardige stroohandel openbaarde zich in Dec. 1909 reeds voor het volgende jaar. Eerst van f 18.00, later echter van f 20 en levering van f 21 en f 22.00 na 1 Jan. 1911 werd een zeer groot deel van de stroooogst van 1910 aan de verschillende fabrieken in voorkoop verkocht.

Wat de opbrengst van den oogst betreft, deze viel over 't algemeen niet tegen. Zie verder tab. 1910.

Het vee was in 't voorjaar in de goede weiden goed op prijs. Kalfvaarzen voor Holland in Febr. tot Maart van f 225 tot f 300.-. De mindere exemplaren echter slecht te verkoopen. Vette koeien brachten ongeveer 31 à 33 ct. per ½ klg. Schotse ossen land tamelijk, later traag te verkoopen tegen ? van f 160 tot f 180.-. Slacht- en comprunder [?] voor f 120.-. Jonge kalveren waren goed gevraagd... [afgebroken]

Historisch en Taalkundig Commentaar

- **De "Schokkers" onder de Peulvruchten:** Allersma noemt naast de groene erwten specifiek de oogst van *schokkers*. Schokkers (schokkererwten of grauwe erwten) waren een historisch zeer populair en robuust erwtenras op de Groningse klei. Ze werden hoofdzakelijk droog geoogst voor menselijke consumptie (onder andere voor de traditionele winterse erwtensoep) en brachten met 14 gulden per mud een uitstekende prijs op.
 - **Explosie van de Prijzen voor Tweede Snede Klaver:** Het effect van de hooicrisis (die op de vorige pagina werd ingezet) komt hier in harde cijfers tot uiting. Omdat de eerste snede hooi door de droogte en regen grotendeels was mislukt, werd de zeldzame *tweede snede* van de roode klaver in het najaar goud waard. Er werden fabelachtige prijzen voor betaald: tot wel **57 gulden per ton**, een absolute recordprijs voor die tijd.
 - **Speculatie op de Stroo-inkoop:** Een heel interessant agrarisch-economisch detail is de opmerking over de "*eigenaardige stroohandel*". De opkomende Groningse strookartonfabrieken probeerden de schaarste voor te zijn door de stroo-oogst van de boeren al ver van tevoren via "*voorkoop*" (termijncontracten) op te kopen voor het volgende jaar. De prijzen liepen hierdoor op tot wel 22 gulden per ton voor levering in 1911.
 - **Kalfvaarzen voor de Hollandse Markt:** De prijzen voor de beste kalfvaarzen (drachtige jonge koeien) die bestemd waren voor de export naar de intensieve melkveebedrijven in Noord- en Zuid-Holland, bleven ondanks de voederbepalingen uitstekend op peil (tot wel 300 gulden per stuk). De mindere, magere exemplaren kreeg men wegens de hoge hooiprijzen echter "*slecht te verkoopen*".
-

...koekalven pl.m. f 30 tot f 35; stiertjes f 10.- tot f 15.00. Vette kalveren waren hoog in prijs 22 tot 25 ct.. De schapenhandel was zeer traag. Drachtige schapen van f 22 tot f 32.00. Jonge lammeren, in Mei van f 6.- tot f 8.00, later bijna onverkoopbaar. De paarden konden voorjaars goed worden verkocht. Beste soort handels- en werkpaarden resp. van f 550.- tot f 750.-, en van f 400.- tot f 500.-. Voor gewone werkpaarden werd van f 200 tot f 350 betaald. Bij de groote schaarste van weide, daalden de prijzen in den zomer aanmerkelijk. Veekoeien en schapen waren totaal onverkoopbaar; met de vette dieren ging het beter. Ook het slachtvee was ver laagen prijs, mede ten gevolge de hoge voederprijzen. De vette lammeren waren zeer slecht te verkoopen, terwijl de qualiteit ook veel te wenschen overliet. De prijzen hiervan bedroegen van f 10.- tot f 15.-. De niet vette waren niet anders dan voor spot-prijzen nl. f 3.50 tot f 5.00 te verkoopen. Een zeer groot deel bleef dan ook onverkocht. Later echter na nieuwjaar kon althans een deel nog als vette- en weidelammeren van de hand worden gedaan van f 10 tot f 13.00, zoodat er toen ook nog heel wat ter markt kwamen. Beter was het gesteld met de varkens. Deze waren 't geheele jaar door duur. De prijs van vetten varieerden van 23 ct. tot 26 ct. per ½ klg levend gewicht, terwijl de jonge dieren eveneens voor hoge prijzen waren te quiteeren. Oude hoenders waren lager nl. f 0.40 tot f 0.50, eenden van f 0.90 tot f 1.00. Boter en,

eieren steeds goed in prijs. Boter van f 1.25 tot f 1.65, hoendereieren middenprijs f.o.b._ à f 0.70; eendeieren f 0.75 à f 0.80 per 10 stuks. Wol was iets dunder als 't vorige jaar en werd verkocht voor f 0.70.

Vertimmeringen, bepaalden zich alleen tot het gewone onderhoud. Eene groote verbetering werd aangebracht van onze boerderij door het aanleggen van den sintelweg naar Warffum. Dit werk werd uitgevoerd door den Heer P. Wold voor f 1.00 per strekkende meter, terwijl door ons 65 ct. werd ontvangen van den polder voor overname van het onderhoud van den weg. De weg is gelegd 2.00 M. breed met sintels, Van Weduwe Bolhuis ontvangen een toelage van f 1.00.-.

In de prijzen der landerijen was weinig verandering gekomen. De koopprijzen waren ongeveer dezelfde, alhoewel er in deze streken weinig word verkocht. De boerderijen van Wed. Reins te Lutke_ Saaxum groot 27 a_ 06 a_ 25 c_.a., huur f 288.75; overname f 750.- bracht den 22 Jan. f 46.150.- op, koper R. Elzes te Leens. Boerderij van Wed. Borgman te Eenrum groot 54 a_ 07 a_ 13 c_.a. huur f 357.50, den 19 Juni aan Louwe Noordhuis verkocht voor f 94.900.-. De huurprijzen zijn nog steeds iets stijgende. Heel gewoon land als b.v. van Totterma te Westerwijtwerd bij Middelstum bracht f 107.00 op. Kleine boerderijtjes van pl.m. 10 à 15 h.a. daarbij goed land worden verhuurd tot f 130.- per h.a.. Eene sterke concurrentie van huurders bestaat er tegenwoordig van lui met een weinig kapitaal. Landbouwers van de gegoede klasse met matig kapitaal wagen zich niet graag aan deze hoge prijzen.

Noordpolder 14 Febr. 1910

H. Allersma

Historisch en Taalkundig Commentaar

- **Spotprijzen voor het vee door de voederwante:** De enorme voeder- en hooicrisis uit 1909 (zoals beschreven op de vorige pagina) sloeg hier genadeloos toe op de veemarkt. Omdat het hooi onbetaalbaar was, wilden boeren massaal van hun magere vee en lammeren af. De prijzen stortten in tot "*spotprijzen*" van slechts 3,50 tot 5,00 gulden voor een lam. Een groot deel bleef simpelweg onverkoopbaar liggen totdat er na nieuwjaar weer wat meer vraag kwam.
- **Aanleg van een "Sintelweg":** Allersma documenteert een belangrijke infrastructurele verbetering rond zijn boerderij: de aanleg van een onverharde, met steenkoolresten verstevigde *sintelweg* ("*sintelweg naar Warffum*"). De weg werd twee meter breed aangelegd door wegbouwer P. Wold voor 1,00 gulden per strekkende meter. Dit was cruciaal om tijdens de modderige herfstmaanden (zoals de zware bietencampagne) met paard en wagen überhaupt nog de grotere dorpskern en de fabrieken te kunnen bereiken.
- **Ongezonde concurrentie door "kleine" boeren:** In de vastgoedsectie signaleert Allersma een zeer interessante sociale verschuiving. De pachtprijzen steunden door naar wel 130 gulden per hectare. De auteur klaagt dat dit komt door felle onderlinge concurrentie van "*lui met een weinig kapitaal*" (kleine keuterboeren of ambitieuze arbeiders die voor zichzelf wilden beginnen). Zij boden blind tegen elkaar op om een klein keuterbedrijfje van 10 tot 15 hectare te kunnen bemachtigen, terwijl de traditionele, gevestigde "*gegoede klasse*" herenboeren zich verstandig afkeerde van deze riskante speculatieprijzen.

- **De Handtekening en Datering:** Met deze pagina is het complete verslag over de landbouw- en economische perikelen van het jaar 1909 afgerond. Het stuk is officieel ondertekend door **H. Allersma** in de **Noordpolder op 14 februari 1910**.
-